

О.Ю. Леось

здобувач, старший викладач

В.В. Федішина

Донецький державний університет управління

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВА СФЕРА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито можливості розширення інвестиційної діяльності банківської сфери, запропоновано шляхи покращення інвестиційного клімату, виявлено специфічні ознаки інвестиційної діяльності комерційних банків в умовах трансформаційних процесів сучасної України.

Ключові слова: банк, банківська система, інвестиції, інвестиційна діяльність, конкуренція, управління, іноземний капітал.

I. Вступ

В умовах постійного економічного розвитку України, а саме підвищення вимог до параметрів функціонування та характеру інвестиційного ринку, структури та активності його учасників у фінансовому та реальному секторах економіки, банківське інвестування набуває великого значення. Потреба в банківських інвестиційних операціях і послугах щороку зростає. Між тим динаміка розвитку банківського сектору й конкурентне середовище вимагають від банків диверсифікації розміщення їх ресурсної бази та пошуку нових джерел доходів, а інвестиційні операції відіграють важливу роль у системі важелів управління сучасним банком.

Таким чином, назріла необхідність поглибленого дослідження особливостей і перспектив розвитку банківського інвестування, що надасть змогу глибше дослідити й вивчити інвестиційні процеси, форми та методи вкладення банківського капіталу.

Дослідження у сфері фінансів, а саме банківського сектору, здійснювали такі відомі вчені: О. Білорус, Б. Губський, О. Мозговий, В. Новицький, О. Плотніков, А. Поручник, О. Рогач, Є. Савельєв, І. Школа та ін. Але, незважаючи на це, інвестиційна діяльність України в банківському секторі потребує подальшого наукового дослідження.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити можливості розширення інвестиційної діяльності банківської сфери та запропонувати шляхи покращення інвестиційного клімату, виявити специфічні ознаки інвестиційної діяльності комерційних банків в умовах трансформаційних процесів сучасної України.

III. Результати

Ефективна діяльність різних банків та підприємств, як правило, залежить від на-

явності економічних ресурсів, які спрямовані на збільшення реального капіталу, що сприяє розширенню діяльності підприємств. Такими ресурсами зазвичай вважають інвестиції.

Інвестиції – це грошові, майнові, інтелектуальні цінності, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку. Банки у своїй безпосередній діяльності формують інвестиції на будівлю споруд виробничого призначення, закупівлю устаткування та машин, придбання цінних паперів, ліцензій на виконання певних видів діяльності та ін. Під інвестиційною діяльністю банків слід розуміти такі операції, в яких банки зазвичай виступають у ролі інвестора, тобто ініціатора вкладення коштів, як у реальні активи в розвиток власного банківського бізнесу або в розвиток іншого суб'єкта підприємницької діяльності, так і шляхом формування кредитно-інвестиційного портфеля банку [2].

Для того, щоб досягти позитивних результатів у сфері інвестиційної діяльності (далі – ІД), у країні рівень інфляції має бути низьким, а рівень цін в економіці – передбачуваним. А для цього держава повинна завжди контролювати доходи та видатки бюджету, підтримувати їх на задовільному рівні, а також зменшувати зовнішній борг [3].

В Україні інвестиційна діяльність регулюється Законом України "Про інвестиційну діяльність" [1], згідно з яким об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути основні та оборотні кошти в усіх галузях розвитку економіки, цінні папери, інтелектуальні цінності та інші об'єкти.

До головних суб'єктів ІД належать фізичні та юридичні особи, інституційні інвестори, як вітчизняні, так і зарубіжні, а також держава.

Для того, щоб проводити операції з формування інвестицій та надання їх у користування суб'єктам, які в них мають потребу, українські банки зазвичай отримують пись-

мовий дозвіл від Національного банку України (далі – НБУ). Банки також можуть виконувати інвестиційну діяльність і без наявності письмового дозволу, якщо:

- інвестиції в будь-яку юридичну особу не перевищують 5% регулятивного капіталу банку;
- юридичні особи, яким надаються інвестиції, ведуть діяльність з надання фінансових послуг;
- регулятивний капітал банку повністю відповідає вимогам щодо інвестицій, встановленим нормативно-правовими актами НБУ [6].

Метою інвестиційної діяльності сучасних банків є забезпечення оптимальних обсягів і структури інвестиційних активів, а також збільшення прибутку за рахунок надання інвестиційних кредитів за доступного рівня інвестиційного ризику.

Успіх проведення інвестиційної політики залежить від застосування тактичних і стратегічних процесів управління інвестиційною діяльністю банків.

Необхідність застосування цих процесів пов'язана з визначенням довгострокових цілей діяльності та шляхів їхнього досягнення. Банківські установи надають інвестиційні кредити на великий строк на умовах строковості, платності, можливості повернення. Але цей вид кредитування є одним з найризикованіших, тому банк повинен більш детально розглядати кредитоспроможність позичальника, аналізувати його становище на ринку, для того щоб бути упевненим у ньому та не завдати шкоди банківській

установі у вигляді зменшення очікуваного прибутку. Для зменшення інвестиційних ризиків банки встановлюють додаткові умови для позичальника: придбання контрольного пакета акцій підприємства; отримання гарантій; наявність високоліквідної застави; пайова участь.

Позичальник для отримання позитивного рішення від банку має подати дані щодо фінансового стану підприємства за попередні роки, для того щоб банк оцінив динаміку розвитку підприємства, виявив позитивні й негативні напрями діяльності та фактори, які впливають на його існування і функціонування. Таким чином, банк зменшить ризик неповернення кредиту позичальником.

Вважається, що 2012 р. був для вітчизняної банківської системи складним, але в цілому успішним. Діяльність банківського сектору України характеризувалася стабільним надходженням коштів до банків, зростанням ринку банківського кредитування, скороченням простроченої заборгованості за кредитами, нарощуванням капіталу банків, виходом на прибутковий рівень діяльності після трьох збиткових років. За станом на 01.01.2013 р. у Державному реєстрі банків було зареєстровано 176 банків [5], у тому числі два державні (АТ "Ощадбанк" і АТ "Укресімбанк"), з яких 175 банків мали банківську ліцензію та один (АТ "РОДОВІД БАНК") – ліцензію санаційного банку. Усі банки, що мали ліцензії, за організаційно-правовою формою були публічними акціонерними товариствами. Основні показники діяльності банків України наведено в табл. 1 [7].

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України

Показники	2012 р.			2011 р.		
	Млрд грн	Зміна до попереднього року		Млрд грн	Зміна до попереднього року	
		млрд грн	%		млрд грн	%
Загальні активи	1 267,9	56,4	4,7	1 211,5	121,3	11,1
Активи	1 127,2	72,9	6,9	1 054,3	112,2	11,9
Зобов'язання	957,9	59,1	6,6	898,8	94,4	11,7
Капітал	169,3	13,8	8,9	155,5	17,8	12,9

За даними табл. 1 можна побачити зростання у 2012 р. загальних активів, активів, зобов'язань та капіталу порівняно з 2011 р. За 2012 р. загальні активи банків України зросли на 4,7% (за 2011 р. – на 11,1%) і на 01.01.2013 р. становили 1267,9 млрд грн. Активи банківського сектору зросли на 6,9% – до 1127,2 млрд грн (за 2011 р. – на 11,9%) в основному за рахунок зростання кредитних операцій. Загальний обсяг зобов'язань банків за звітний рік збільшився на 6,6% (або на 59,1 млрд грн) і на 01.01.2013 р. становив 957,9 млрд грн (за 2011 р. зростання становило 11,7%). Найбільш активно банки нарощували зобов'язання в національній валюті. Їхні залишки збільшились на 9,1% (на 38,3 млрд грн) – до 458,9 млрд грн.

Зобов'язання в іноземній валюті зросли на 4,3% (на 20,7 млрд грн) – до 499,0 млрд грн. Основною складовою зобов'язань банків залишалися залучені депозити: на 01.01.2013 р. кошти фізичних осіб становили 38,0% від загальної суми зобов'язань, кошти суб'єктів господарювання – 21,1%. Капітал банків України за 2012 р. збільшився на 8,9%, або на 13,8 млрд грн (за 2011 р. – на 12,9%), і на кінець року становив 169,3 млрд грн. Питома вага капіталу в пасивах банків на 01.01.2013 р. становила 15,0% (на 01.01.2012 р. – 14,7%).

Профіцит рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій платіжного балансу в 2012 р. збільшився до 10,6 млрд дол. США (в 2011 р. – 7,8 млрд дол. США). Збільшення профіциту зумовлене більш активними залу-

ченнями уряду, зростанням припливу інвестиційних і боргових ресурсів до реального сектору економіки, зменшенням відпливу готівкової валюти поза банківський сектор.

Приплив прямих іноземних інвестицій у 2012 р. збільшився на 8,7% – до 7,8 млрд дол. США (94% цих надходжень було спрямовано до реального сектору економіки). Водночас високими були обсяги інвестицій за кордон – 1,2 млрд дол. США. У цілому чистий приплив прямих іноземних інвестицій становив 6,6 млрд дол. США (в 2011 р. – 7,0 млрд дол. США).

Приватний сектор був основним реципієнтом боргових ресурсів. Чисті залучення за кредитами та облігаціями підприємств реального сектору зросли в 2012 р. до 6,6 млрд дол. США порівняно з 5,2 млрд дол. США у 2011 р.

Банківський сектор продовжував скорочувати свою зовнішню заборгованість, хоча й не так активно, як у попередні роки, – на 3,0 млрд дол. США (рівень покриття виплат за раніше залученими кредитами та облігаціями новими залученнями зріс до 77% порівняно з 66% у 2011 р.).

Отже, останніми роками простежується тенденція до переорієнтації банків із вкладень у цінні папери на інвестиції у цінні папери на продаж. Більшість інвестицій банків сьогодні здійснюється у формі кредитів. У табл. 2 наведено структуру інвестиційного портфеля першої п'ятірки українських банків станом на початок 2012 р. Розглянемо структуру кредитно-інвестиційного портфеля першої п'ятірки українських банків станом на 01.01.2012 р. [4].

Таблиця 2

Структура кредитно-інвестиційного портфеля провідних українських банків

Місце в рейтингу	Назва банку	КІП, млн грн	Питома вага, %	У тому числі (млн грн)			
				міжбанківські кредити	кредити юридичним особам	кредити фізичним особам	цінні папери
1	Приват Банк	100987,17	16,71	4157,33	94888,38	23860,12	278,51
2	Ощад Банк	63211,38	10,46	610,62	53500,28	3953,24	13503,01
3	Промінвест Банк	30466,77	5,04	1275,58	28022,21	792,63	2593,40
4	ВТБ Банк	28552,02	4,73	716,57	28021,71	3333,64	1827,91
5	Укрсоц Банк	27088,99	4,48	115,98	16622,19	15565,78	2966,72
	Усього	604191,62	100,00	50728,49	482662,70	124211,11	56164,61

Незважаючи на широке розмаїття операцій банків на інвестиційному ринку, банківський сектор національної економіки демонструє тенденцію до скорочення обсягів інвестиційного портфеля на користь кредитного. Така ситуація зумовлена низкою чинників, зокрема:

- відсутністю фондового ринку, який би ефективно функціонував;
- вищою доходністю кредитних операцій, порівняно з інвестиціями;
- ширшим спектром ризиків, що виникають при здійсненні інвестиційних операцій, та складністю їх прогнозування й оцінювання;
- відсутністю у банків грошей для здійснення довгострокових інвестицій;
- наявністю у вітчизняних комерційних банків дочірніх структур, які опосередковано виконують значну частину інвестиційних операцій банків.

Проблему низької активності вітчизняних банківських установ на інвестиційному ринку можна пояснити також, виходячи із класифікації операцій банку з цінними паперами. Зокрема, ці операції класифікуються за такими ознаками:

1. За інвестиційною стратегією:
 - інвестиційні операції на продаж;
 - інвестиційні операції на інвестиції;

2. За відображенням у балансі банку:

- емісійні, тобто пасивні операції щодо випуску цінних паперів власного боргу;
- інвестиційні, тобто активні операції з вкладення ресурсів у придбання фондових активів;
- клієнтські операції, тобто операції щодо обслуговування емісійних та інвестиційних операцій клієнтів банку.

Згідно з наведеною класифікацією можна виявити деякі особливості інвестиційної діяльності вітчизняних банків на сучасному етапі, а саме:

- за інвестиційною стратегією переважають інвестиційні операції на продаж. Це зумовлено тим, що доходність таких операцій визначається маржею між цінами продажу та купівлі цінних паперів;
- згідно з відображенням операцій у балансі банку домінують клієнтські операції з цінними паперами, які для банку є значно привабливішими порівняно із формуванням власного інвестиційного портфеля. Банки віддають перевагу наданню посередницьких послуг, обслуговуючи первинне – Initial Public Offering (IPO) чи вторинне – Secondary Public Offering (SPO) розміщення акцій та приватне розміщення цінних паперів – Private Placement (PP) інших емітентів.

Специфіка інвестиційної діяльності вітчизняних банків визначається не стільки конкуренцією, скільки співпрацею банківських установ. Дедалі активніше фінансові інститути взаємодіють у сфері пенсійного страхування, оскільки в Законі України "Про недержавне пенсійне забезпечення" [8] банкам надано переважне право бути зберігачами активів фонду та передбачено можливість інвестування коштів фонду в банківські депозити.

Вітчизняні інвестиційні банки після кризового періоду, на думку фахівців, будуть відрізнятися від попередників іншими підходами до інвестування, використанням нових технологій, якісною аналітикою, здатністю швидко генерувати інноваційні рішення, бажанням відстоювати інтереси клієнтів, а не заробляти на їх проблемах.

IV. Висновки

Основними інвестиційними цілями банків на ринку цінних паперів України в сучасних умовах є забезпечення належної доходності фінансових вкладень при мінімальних ризиках, пошук високодохідних корпоративних цінних паперів з метою отримання контролю над окремими підприємствами, збільшення обсягів торговельних операцій з надійними фондовими активами.

Як уже зазначалося, інвестиційна діяльність є найризикованішою, тому банкам України необхідно зменшити інвестиційний ризик. Цей ризик виникає внаслідок впливу окремих чинників, таких як: нестабільність політичної ситуації в країні, зовнішньоекономічна діяльність банківського сектору, внутрішня спрямованість, рівень експорту, кількість прямих інвестицій в країні. Тому для зменшення впливу інвестиційного ризику банки мають запроваджувати методи зменшення ризику, зокрема: підвищення вартості проекту на величину премії за ризик; розширення резервного фонду як страховки від можливих втрат в інвестиційній діяльності; страхування політичного ризику через державні та напівдержавні організації.

Таким чином, діяльність банків в інвестиційній сфері дає значний прибуток і покращує підприємницьку сферу діяльності країни. Тому банки повинні приділяти значну увагу формуванню політики у сфері інвестування. Доцільно збільшувати обсяг кредитно-інвестиційного портфеля за рахунок збільшення цінних паперів у портфелі банку на продаж, а також мінімізувати інвестиційний ризик для покращення своєї діяльності та збільшення довіри з боку інвесторів і позичальників.

Список використаної літератури

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 508.
2. Пацера М. Світова фінансова криза та її наслідки для банківської системи України / М. Пацера // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 1. – С. 28–33.
3. Івахненко І.С. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливості її активізації / І.С. Івахненко. – Інвестиції: практика та досвід : зб. наук. праць. – Вип. 2. – К., 2010. – С. 7–9.
4. Офіційний рейтинг банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banker.ua/officialrating>. – Назва з екрана.
5. Сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua. – Назва з екрана.
6. Воробйова О.І. Основи формування і використання кредитно-інвестиційного потенціалу банків України / О.І. Воробйова // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 20. – С. 3–7.
7. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua. – Назва з екрана.
8. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 07.07.2011 р. № 3610-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47–49. – Ст. 372.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2013.

Леось О.Ю., Федішина В.В. Инвестиционная деятельность как особая сфера банковской деятельности

В статье раскрыты возможности расширения инвестиционной деятельности банковской сферы, предложены пути улучшения инвестиционного климата, выявлены специфические признаки инвестиционной деятельности коммерческих банков в условиях трансформационных процессов современной Украины.

Ключевые слова: банк, банковская система, инвестиции, инвестиционная деятельность, банковские операции, конкуренция, управление, иностранный капитал.

Leos' O., Fedishyna V. Investments as a special area of banking

This paper carried out the analysis of investment activity as a distinct sphere of banking activities and are offered ways to improve the investment activity in this sector included. Highlights the most essential characteristics of the process of investing in the banking system. The methodological foundations investing investment market structure, specific investments in banking, content and stages of investment projects, as well as methods of assessment.

A study of the current state of bank investment activities in Ukraine. Stand out key targets in the implementation of investment banks in Ukraine.

Actuality of the theme defined purpose and objectives of article, object and purpose of the study, its knowledge base and structure. The analysis of the dynamics and scale of international investment banks.

The essence of the process purpose investment banks. The concept of "investment", direct its value, basic concepts relating to investment activities as a distinct sphere of banking and revealed the basic mechanisms of investment.

Solved problems existing investment as a major area of banking. We analyze investment banking activities in the real economy. Present structure of credit – investment portfolio of leading Ukrainian banks. Studied the problem of low activity of domestic banks in the investment market. Also focused attention on the potential to expand investment banking and general investment climate. Identified spetsyfichni signs investment activities of commercial banks in terms transformatsiynih processes of modern Ukraine. Opportunities of investment banking risks, causes and risks of the proposed methods to reduce the impact of investment risks in banking.

By analyzing real economy concluded on the importance of investment in the banking sector. The proposed methods and ways of improving the investment activities of commercial banks, as well as the ways and conditions of investment banking. The basic ways of improving conditions and investment banks. Proven major role in the investment banking sector and argued the importance of further in- depth study of complex phenomena in the investment field.

Key words: *bank, banking, investing, investment, banking, competition, management of foreign capital.*